

BIBLIOTEKA
SHTETIT

8SH-1
K 14

BIBLIOTEKA E NXËNËSIT

SMAIL KADARE

PRINGESHA

ARGJIRO

SHTËPIA BOTUESE E LIBRIT SHKOLLOR

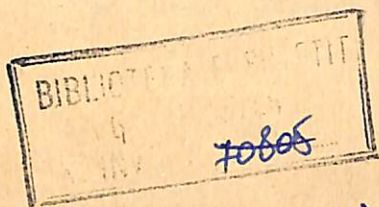
TIRANË, 1977

BIBLIOTEKA E NXËNËSIT

ISMAIL KADARE

PRINCESHA ARGJIRO

POEMË

12881

SHËTËPIA BOTUESE E LIBRIT SHKOLLOR
TIRANË, 1977

Dy fjalë

Shkrimtari Ismail Kadare ka lindur në qytetin e Gjirokastrës në vitin 1936. Mbaroi shkollën fillore dhe të mesme në qytetin e lindjes.

Studimet universitare për letërsi i ndoqi në Tiranë dhe pastaj jashtë shtetit.

Ismail Kadareja ka shkruar shumë libra: vëllime me poezi dhe romane.

Ka shkruar edhe për fëmijë, si poemat «Princesha Argjirro», «Gurghendësit» etj.

Ai ka marrë tri çmime të Republikës.

Është anëtar i Kryesisë së Lidhjes së Shkrimtarëve dhe të Artistëve të Shqipërisë dhe deputet në Kuvendin Popullor të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë

Përmbajtja e poemës

Princesha Argjiro, një grua trime, e zgjuar dhe e vendosur, drejton luftëtarët shqiptarë të kështjellës.

Burri i saj, një luftëtar trim, është vrarë për atdheun.

Ajo ka një djalë të vogël. I këndon djalit këngë trimërie dhe, si gjithë nënat shqiptare, dëshiron që i biri i saj të bëhet trim e luftëtar i pamposhtur për mbrojtjen e atdheut.

*
*   *

Nga larg vjen me shpejtësi një kalorës i plagosur. Ai kërkon të takohet me princeshën Argjiro, të cilën e njofton se po afrohet një ushtri e madhe turke.

Në kështjellë fillojnë përgatitjet për luftë.

Në të njëjtën kohë, lajmërohen banorët e fshatrave të afërta e të largëta për t'u përgatitur.

*
*   *

Si kurdoherë, trimat shqiptarë, njëzëri, shprehën gatishmërinë e tyre për të luftuar armiqtë. Liria për shqiptarët është gjëja më e çmuar. Ata janë gati të japin edhe jetën për lirinë e shtrenjtë.

Fillon lufta. Një luftë e pabarabartë.

Turqit tmerrohen nga qëndrimi i vendosur i shqiptarëve. Pas çdo përpjekjeje, qindra turq lënë kockat rreth e qark kështjellës.

Kështjella qëndron e pamposhtur. Në kullën më të lartë valon krenar flamuri shqiptar.

*
*   *
*

Po ç'ndodh një natë?

Qeni i pabesë, tradhtari i urryer Disdar Galopi, fshehurazi, zbret nga kulla dhe shkon në kampin turk. Ai u tregon armiqve shtegun e fshehtë nga mund të hyhet në kështjellë. Armiqtë hyjnë nga ky shteg.

Roja jep alarmin. Pabesi! Tradhti!

Beteja të përgjakshme zhvillohen trup me trup brenda në kështjellë.

Argjiroja lufton me trimëri. Kur sheh se vriten edhe rojet e fundit të kështjellës, merr djalin dhe së bashku me të hidhet në humnerë, për të mos rënë në duart e armikut.

*
*   *
*

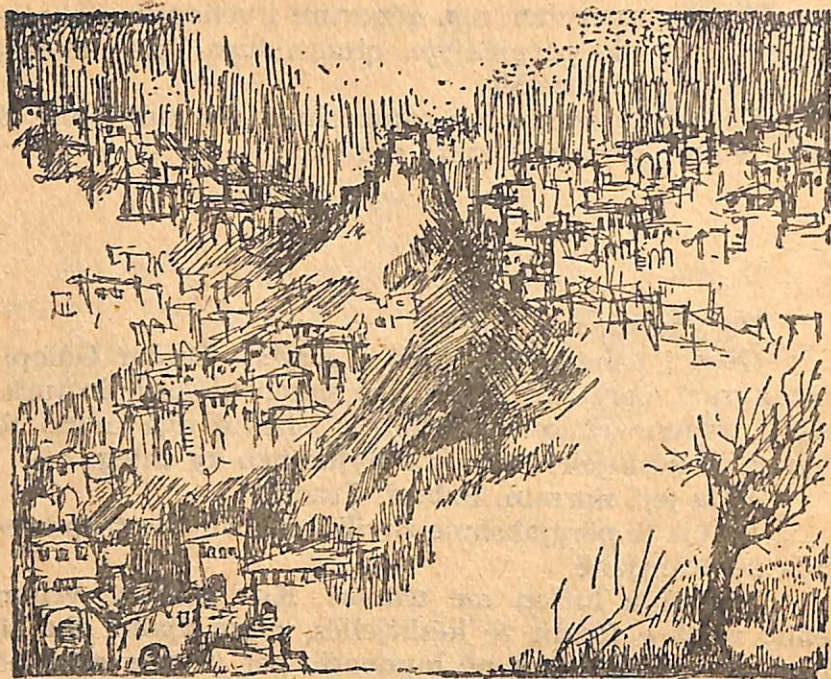
Kështjella ra me tradhti, por shqiptarët e vazhduan luftën kundër turqve më me trimëri, më me ashpërsi dhe më me vendosmëri.

Shpjegim

Ngjarja e poemës «Princesha Argjiro» zhvillohet në kështjellën e qytetit të Gjirokastrës.

Qyteti i Gjirokastrës sot është shpallur qytet-muze dhe në kalanë e tij është ngritur muzeumi Kombëtar i Armëve.

I

Ti akoma nuk e di
se ka një qytet në Jug,
me oxhakë e me çati,
me shtëpi, përrenj e rrugë.

Ngjan ai me një shqiponjë,
që u gatit të fluturojë,
por në çastin më të fundit
ndërroi mendje e krahët shkundi
dhe i hapi përmbi brigje,
ura, rrugë, qoshe e shtigje.

Përmbi supe ç'mbajnë vallë
këto gërxhe radhë-radhë?

Një kala e lartë,
si një vapor lufte,
noton ditë e natë
mes shekujve tutje.

Si anije e zezë,
që pushon në rërë,
ngjan tani fortesa
e heshtur, e vrërët.

Dhe vërtet ka kohë shumë
që ka rënë ajo në gjumë.

Gryka topash janë ndryshkur
e bedenat janë prishur
dhe në kulla e sharapolle
s'ka më roje, karakolle.

-
- poemë-a* — vepër pak a shumë e gjatë e shkruar në vargje
shteg-u — rrugë e ngushtë në mal, vendkalim i ngushtë
breg-u — brigje — këtu: kodër e vogël
qoshe-ja — kënd, anë
fortesë-a — kala
gërxh-i — vend shkëmbor
i vrërët — i vrenjtur, i ngrysur, jo i qeshur
beden-i — pjesa e sipërme dhëmbë-dhëmbë e mureve të trasha
të kështjellës, që shërben për mbrojtje
sharapoll-i — një pjesë e dalë në këndin e anës së përparme të
kështjellës, e pajisur me kamare (vend i hapur në mur), që
shërben për mbrojtje
karakoll-i — vendi ku qëndron roja, postroje; roja vetë

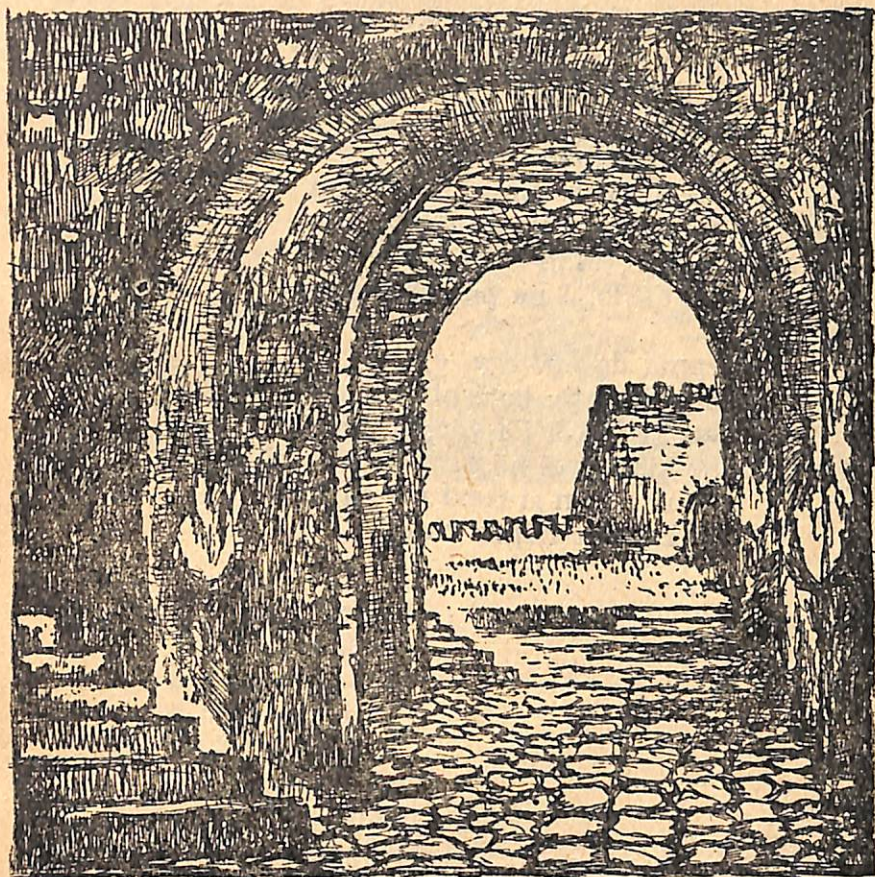
Ç'kuptoni me fjalët:

- Përmbi supe ç'mbajnë vallë këto gërxe radhë-radhë?
- Dhe vërtet ka kohë shumë që ka rënë ajo në gjumë. . ?

Pyetje e detyra

- Për cilin qytet flitet?
- Ku është ndërtuar qyteti i Gjirokastrës?
- Meqenëse qyteti është ndërtuar në lartësi, me cilin shpend e krahason poeti? Gjeni krahasimin në libër.
- Ç'krahasim është përdorur për kalanë e këtij qyteti?
- Lexoni vargjet ku tregohet se dikur në këtë kala janë bërë luftime të ashpra.

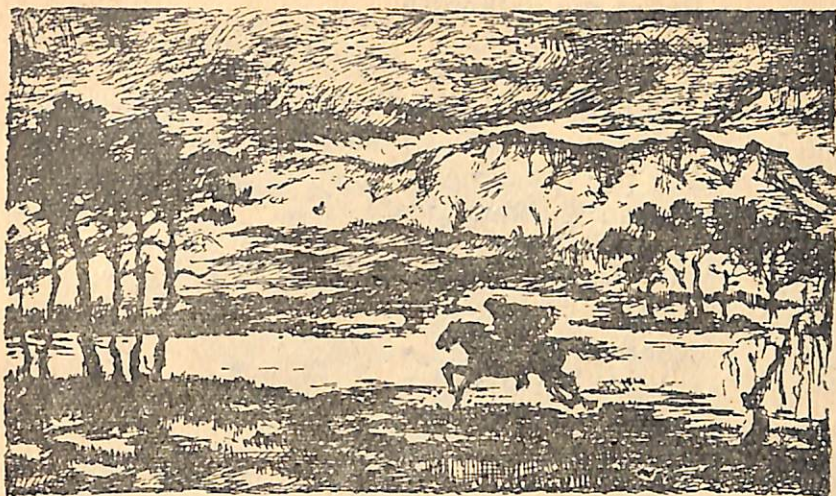

II

Ky qytet me ura, kthesa,
ky qytet i gurtë, i pastër,
siç e ke ti vajzë, një emër,
e ka emrin Gjirokastër.

Pas ca kohe e pas ca vitesh,
vajzë e vogël, kur të rritesh,
do të marr unë ty për dore,
do të shkojmë atje larg,
te kështjella mbi bregore
do të çlodhemi ne pak.
Dhe siç zbresim në bodrume,
thellë shekujve do të zbresim,
me bori e me dum-dume
kohrat do të na përshëndesin.

Jepma dorën. Eja, eja!
Është ftohtë, lagështirë?
Mos ki frikë! Pa vër veshin
dhe hidh sytë në errësirë.
A nuk ndien si rend me shpatë
një kalorës nëpër natë?

III

Fushës së errësuar
vallë ç'është ai?
Një kalorës kalin
e nget si veri.

Shpata seç i varet,
gjaku ç'i kullon.
Natë e zezë tutje
nxin porsi një hon.

Vrapon buzë lumit,
era pas e ndjek,
çohet si në pritë
në të errët një shelg.

{ Vetëtimë e shpejtë
si mendimi ndrin,
pastaj prapë rruga,
rrugë e largët nxin.

Rruga me patkonjtë
grindet përsëri.
Rruga pyet patkojtë:
«Vallë ç'është ky?»

Por për bisedime
patkonjtë s'kanë nge.
Ikin posi era,
shkrepin si rrufe.

Xhadeja me erë,
shkëndija potkonjsh.
Nga kulla flet roja;
«Kush kalon përposh?»

IV

Që nga poshtë një zë thirri:
«Jam një lajmës nga kufiri.»

U hap porta me ngadalë,
kërcitën fletët e rënda
dhe kalorësi pa fjalë,
dyll i verdhë hyri brënda.

Gjak i kuq skuq në gjymtyrë,
lajm i zi nxin në fytyrë.
«Shpjermëni — tha — sa më parë,
te princesha, o ushtarë.»

---

hon-i — greminë, humnerë
pritë-a — të ndenjurit fshehur për të zënë në befasi dikë, (kë-
tu: pengesë)
rhade-ja — rrugë e madhe, e gjerë

Ç'kuptoni me fjalët:

- e nget si veri . . . .
- era pas e ndjek . . . ?

Pyetje e detyra

- Me kë njiheni në këngën e tretë?
- Ç'mësuat për kalorësin?
- Pse shkrimtari thotë: «lajm i zi nxin në fytyrë»?
Ç'do të tregojë ai me këto fjalë?
- Gjeni pesë krahasimet që përdoren në këngën e tretë:
si:
si:
si:
si:
si:
• Vini një titull për këngën e katërt.

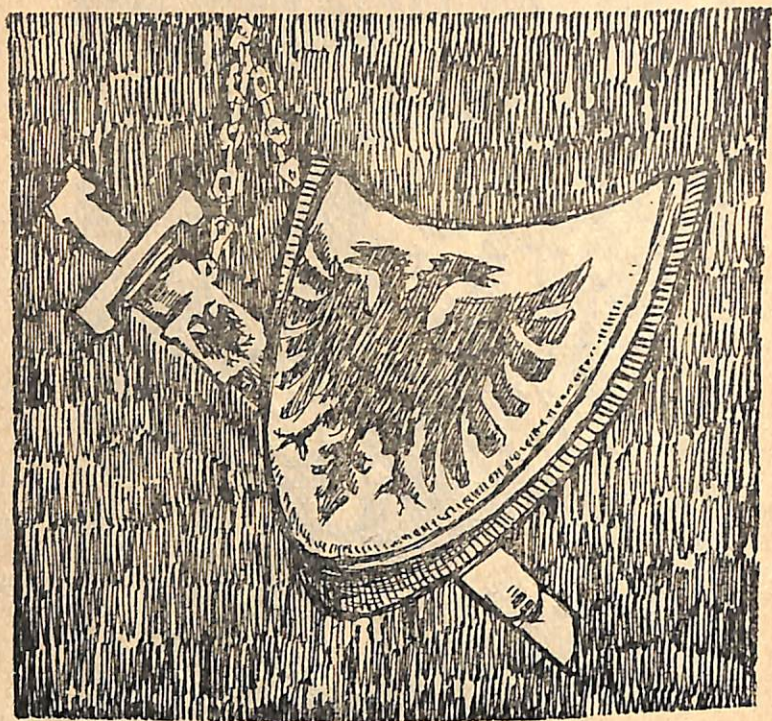

V

Princesha nuk kishte rënë,
princesha nuk kishte fjetur.
Ballin e bukur si hënë
te djepi e kish mbështetur.

Kjo ish Argjiroja krenare,
që kur burri i kish vdekur
armët e tij kishte marrë,
shpatë dhe parzmorë të hekurt.

Tani që nëpër bedenë
rojet heshtur vijnë e venë,
kryqëzojnë shtizat heshtur,
ndihet kënga e princeshës:

VI

«Fli, o bir i nënës,
nina-nana, fli,
rrugët i zuri gjumi
dhe fusha u nxi.

Djepi yt i vogël
sonte po kërcet.
Të pret ty parzmorja
dhe shpata të pret.

Ati yt i dashur
nën dhé po fle,
dhe një lis i lartë
tundet përmbi të.

Mbi lisin e lartë
zogjtë për çdo mot
e thërresin të ngrihet,
po nuk ngrihet dot.

Natë e zezë, e dendur,
rreth e rrotull ra,
po nuk flenë ushtarët,
biro, në kala.

Kullat janë të larta
muret me qemer,
heshtat kryqëzojnë
rojet nëpër terr.

Fli, o bir i nënës,
nina nana, fli.
Rrugët i zuri gjumi
dhe fusha u nxi.

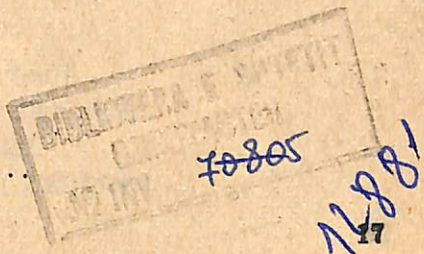
parzmore-ja — këmishë e hekurt që vishnin luftëtarët në kohët
e lashta

shtizë-a — heshtë, armë për sulm me bisht të gjatë e me majë
të hekurt

qemer-i — pjesa prej guri në formë si të rrumbullakët e dyerve
të shtëpive të vjetra ose të kështjellave

Ç'kuptoni me fjalët:

- Tani që nëpër bedenë
rojet heshtur vijnë e venë,
kryqëzojnë shtizat heshtur...

- Të pret ty parzmorja
dhe shpata të pret...?

Pyetje e detyra

- Ç'bëri Argjiroja pasi i vdiq i shoqi? Ç'tregon ajo?
- Kujtoni ndonjë tregim që keni lexuar për qëndrimin heroik të gruas shqiptare.

- Populli ynë thotë:

«Trimëria merr kala,
vigjilenca fort e mban»

Ku e dalloni këtë në këngën e pestë e të gjashtë? (Lexoni vargjet ku tregohet si ruhej kështjella.)

- Argjiroja nënë i këndon fëmijës para se të flejë. Çfarë i thotë ajo? Ç'dëshiron t'i bëhet djali?

- Si i kuptoni fjalët: «Te ne sot të gjithë janë ushtarë?»

VII

E çuditshme dhe e rëndë
ty kjo këngë ndoshta të duket.
Mami yt të tjera këngë
të këndon mbrëmjes, pas buke.

Por ajo ish kohë e rreptë
me fortesa përmbi brigje.
Pirgjet dukeshin si retë,
retë dukeshin si pirgje.

Shpesh qëllon këngën e mamit
telefoni e ndërpret.
Po të tmerrshmin bri alarmi
a e di ti si buçet?

Ja, një bri i tillë i tmerrshëm
preu natën mes për mes.
E ndërpreu këngën princesha,
djepin la dhe mbajti vesh.

Briri i rojes në errësi
prapë ra atje përposh.
Nata dridhej dhe mënxyrën
briri i natës po ia thosh:

«Ty ty ty,
lini shtratet.
Kapni shqytet
dhe shpatat.

Lini gjumin
dhe ëndrrat.
Kapni heshtat.
e rënda.

Ty ty ty,
nxirrni topat.
Erdh armiku
tek portat.

VIII

Te princesha i plagosur,
flokëprishur, gjakdamkosur,
lajmëtari brënda hyri.
«Turqit po sulmojnë» — thirri.
Edhe ra në dhe pa frymë,
siç bie lulja nën brymë.

Ndërkaq, kështjella u zgjua,
u ndezën kudo pishtarë.
Bedenat zienin si zgjua
nga britma, zëra, ushtarë.

Ja tani tundeshin zjarret
majë kullave si xhufka,
dhe fshatarë e qytetarë
morën vesh se nisi lufta.

brir-i — mjet i bërë nga brirët e kafshëve, me anën e të cilit jepej alarmi atëherë kur mungonin mjetet që kemi sot.
mbajti vesh — dëgjoj
shqyt-i — mburojë, armë që mbahej në krahun e majtë, për të mbrojtur kokën dhe krahërorin
mënxyrë-a — fatkeqësi
gjakdamkosur — me njolla gjaku
brymë-a — vesë e ngrirë
pishtar-i — pishë e ndezur, e vënë mbi një dru ose pjesë metalike

Ç'kuptoni me fjalët:

- Lini gjumin dhe ëndrrat.
Kapni heshtat e rënda.

Pyetje

- Pse princesha e ndërpreu këngën që i këndonte djalit?
- Ç'lajm të keq solli kalorësi i plagosur?
- Ku e dalloni atdhedashurinë e tij?
- Ç'ndodhi në kështjellë pasi u përhap lajmi? Vini re përshkrimin që bën poeti në këto vargje:
 «Ndërkaq, kështjella u zgjua,
 u ndezën kudo pishtarë,
 bedenat zienin si zgjua
 nga britma, zëra, ushtarë»

IX

«Ç'është lufta? do të pyesësh,
luftën fare ti s'e di.
Veç dy herë ti je përleshur
me macen lëkurëgri.

Ti s'ke parë ushtritë
kur qëndrojnë ballë për ballë,
me topa, mushka dhe tyta,
flamurë, parzmore e pallë.

Dhe s'gërvishtin në fytyrë
si macja lëkurëgri,
por hapin plagë mënxyrë,
derdhin gjak të kuq, të zi.

Derdhen trimat si luanë,
derdhen armiqtë si tigrat ...
Mbulohet fusha e paanë
nga varret, gurët e hithrat.

X

Kur agoi mëngjesi i thellë,
u vërsulën për kështjellë
qytetarë e katundarë,
festebardhë, gunëlarë.

Që nga kulla e kalasë
përtej fushës së pamasë
me dylbi vështronin rojet
stanet, xhadetë dhe krojet.
Vështronin tutje në jug
mos ngrihej pluhur në rrugë.

Por më kot së mbrëmja iku
dhe s'u duk gjëkund armiku.
Veç kur muzgu ra dhe mbrëmja,
një daulle ra si gjëma,
dhe pas pluhurit në erë
varg u dukën këtë herë,
si ciklon, si re e zezë,
turqit rrëzë kallamesë.
Thirrën gjithë: «Ja, po vijnë,
si skëterra fushës nxijnë.»

---

festebardhë — me kësulë të bardhë prej leshi, me qeleshe
gunë-a — veshje e barinjve që hidhet krahëve për t'u mbrojtur
nga të ftohtët e nga shiu. Është e trashë, e bërë me lesh
dhie dhe ka një kapuç.

ciklon-i — erë e tmerrshme që kalon me shpejtësi të madhe
ra si gjëma — u përhap si një lajm i keq

kallame-ja — arë me kërcejtë e prerë të misrit e të grurit, që
mbeten në tokë pas korrjes

si skëterra — këtu: si errësira

Ç'kuptoni me fjalët:

- Kur agoi mëngjesi i thellë;
- Ja, po vijnë, si skëterra fushës nxijnë... ?

Pyetje e detyra

- Ç'bënë fshatarët dhe qytetarët porsa panë zjarret e ndezura?
- Po rojet e kështjellës?
- Lexoni vargjet ku dalloni se armiqtë ishin të shumtë.

XI

Dhe doli princesha vetë,
vështroi fushën, vështroi retë.
Princesha ndreqi shaminë:
«Në vijnë, mirë se të vijnë,
te vdekja e tyre po vijnë.»

Nga bedeni më i lartë
ajo vështron. Dritëartë
hëna ndrin e bukur shumë
mbi livadhe e mbi lumë,
që rrjedh valëturbulluar,
duke klithur e gjëmuar.

Rend e ikën tatëpjetë,
Në ujët e tij të zbetë
pasqyrohen shtiza, shpata,
kuaj, topa dhe sëpata.
Ndanë tij ecin në të errët
me flamurë jeniçerët.

I sheh princesha tek vijnë
si ylli që sheh stuhinë.

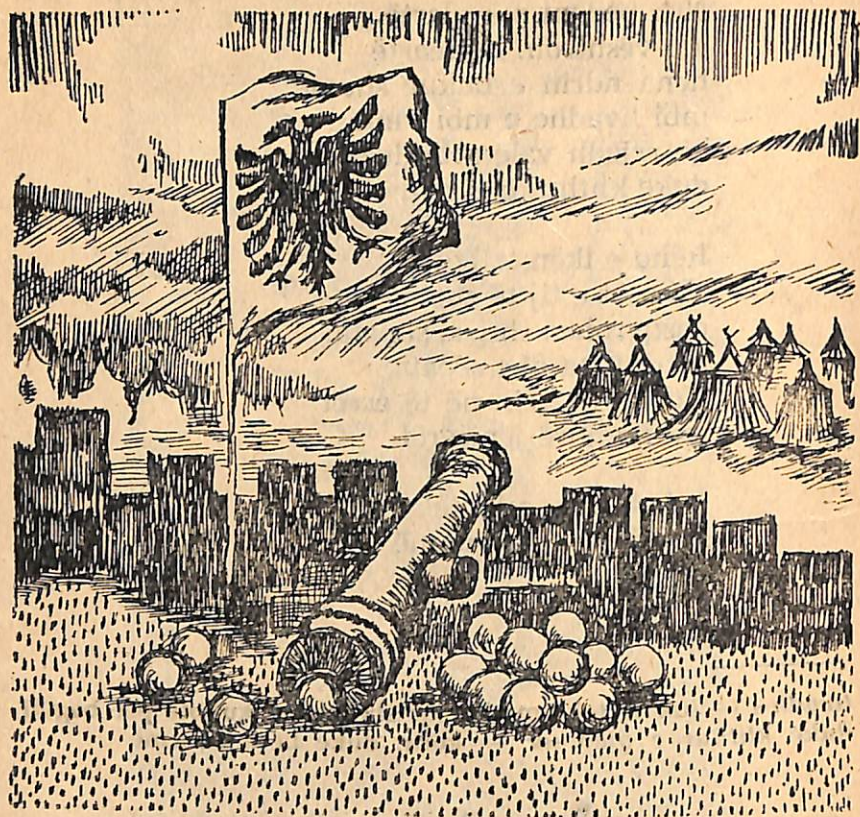
livadh-i — luadh, tokë me bar që shërben si kullotë për bagëti
duke klithur e gjëmuar — këtu: duke bërë zhurmë

Ç'kuptoni me fjalët:

- Në vijnë, mirë se të vijnë,
te vdekja e tyre po vijnë.»?

Pyetje

- Tregoni me fjalët tuaja si e përshkruan poeti natyrën atë
mbrëmje kur erdhën jeniçerët.
- Me ç'armë ishin pajisur jeniçerët?
- Pse është përdorur fjala «stuhi»? Çfarë do të krahasojë
poeti me stuhinë?
- Për se flitet në këtë këngë?

XII

Hesht kalaja hijerëndë
nën hënën e argjëndtë.
Veç flamuri po rreh palët,
porsi deti që s'rresht valët.

Veç së largu sjell thëllimi
zhurma të egëra marshimi,
trokun e kuajve armikë,

tinguj dajresh e muzikë,
që shpërndahen nëpër natë
si vajtim e si mandatë:

«Allah, allah,
me ditë e muaj
çajmë përmes
tokën e huaj.

Shkon jeniçeri
karvan karvan,
në dorë shpatën
dhe një kuran.

Atje ku shkelin
nuk mbin më bar.
Mbin vetëm vdekja
me kryq e varr.

Shiu na rreh
vdekja na merr

.....

.....

Jona do bëhet
gjithë kjo dynja ...
ecim përpara
allah, allah».

---

hijerëndë — madhështore

thëllim-i — erë e ftohtë

trok-u — ecje e kalit gati me vrap

mandatë-a — lajm i keq

allah-u — Me këtë fjalë turqit i drejtoheshin zotit të tyre që mendonin se ekzistonte. Në këtë rast, ata e bëjnë këtë nga

dëshpërimi, se e shikojnë që shumë nga ata po vriten në luftë larg vendit të tyre.

kuran-i — libër fetar

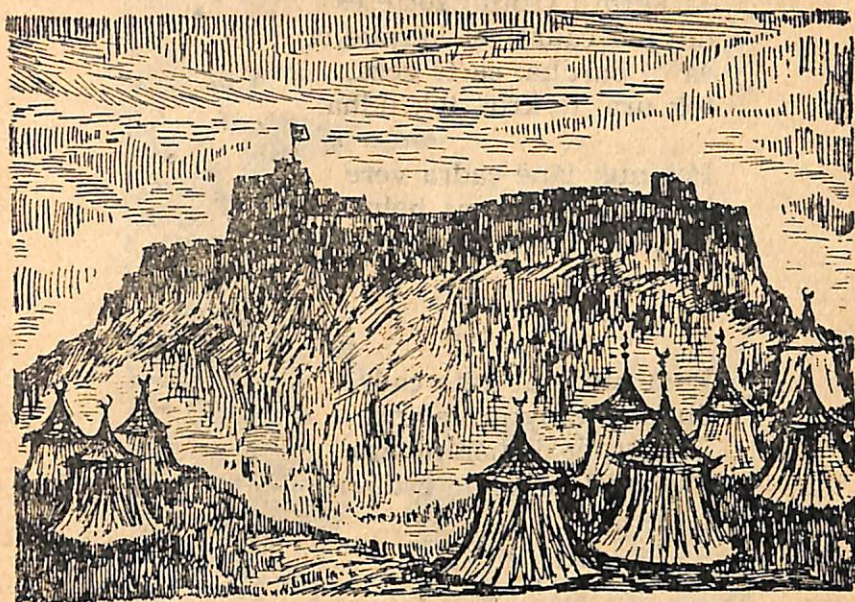
Ç'kuptoni me fjalët:

- hesht kalaja hijerëndë;
- flamuri rreh palët ... ?

Pyetje

- Për se shkrimtari, para së gjithash, përshkruan flamurin që valvitet mbi kështjellë?
- Në ç'mënyrë paralajmërohet ardhja e një ushtrie të madhe armike?
- Ç'krahasime ka përdorur shkrimtari në këtë këngë?
- Ç'titull mund t'i vini këngës së 11-të dhe të 12-të të marra së bashku?

XIII

U gdhi dita, iku nata.
Nga bedenat rojet panë:

nga çdo anë qindra çadra
kishin rrethuar kalanë.

Vajzë, tani do të tregoj,
ç'do të thotë në luftë rrethim.
Në plazh, të dielën që shkoi,
i pe çadrat pambarim?

Ja kështu rrotull fortesës
mbijnë çadrat si kërpudha:
ca të bardha, ca të zeza,
tek ura, te kroi, tek udha.

Por nuk janë çadra vere
këto kërpudha me helm.
Ndihen britma jeniçerësh

.....

Porsi shtrigat këto çadra
duan të mbytin kalanë.
Dhe gurët dogjën në ara,
dhe ujin në kroje e thanë.

XIII

XIV

Luftë. S'ndihen këngë zogjsh.
Tym e mjegull anëmbanë.
Ditë e natë, ç'të dëgjosh?
Grinden topat me kalanë.

«Dorëzohu!» thonë topat.
Predhat varg kafshojnë muret,
po kalaja s'e ul kokën,
kullat valvitin flamuret.

Dhe vazhdon kjo grindje e rëndë,
jo me fjalë, por me gjyle,
se kalaja hijerëndë
topit me top i përgjigjet.

Del princesha tek ushtarët,
kontrollon edhe jep urdhër,
Dikush zift zien në kazanët,
dikush shpatën rreh në kudhër.

Netëve shkëlqejnë zjarre
dhe kasollet katundare
si qirinj po digjen tutje.
Plakat bëjnë kryq e lutje.

Mbi bedena te fortesa
gra dhe vajza shamizeza
kanë dalë e po vështrojnë
turqit vendin si shkretëojnë.

---

kudhër-a — një pjesë çeliku, mbi të cilën kovaçi rreh hekurin
e skuqur.

shkretëoj — shkatërroj një vend, e bëj të shkretë.

Ç'kuptoni me fjalët:

- Predhat varg kafshojnë muret,
po kalaja s'e ul kokën . . . ?

Pyetje e detyra

- Tregoni si përshkruhet lufta në këngën e 13-të dhe të 14-të.
- Lexoni vargjet ku del qëndrimi i papërkulur i shqiptarëve.
- Ku e kuptoni shqetësimin e grave dhe të vajzave?
- Si paraqitet princesha Argjiro në këtë këngë?

XV

Çadra dhe çadra.
Trishtim, mërzi.
Malet u thinjën,
bora u nxi.

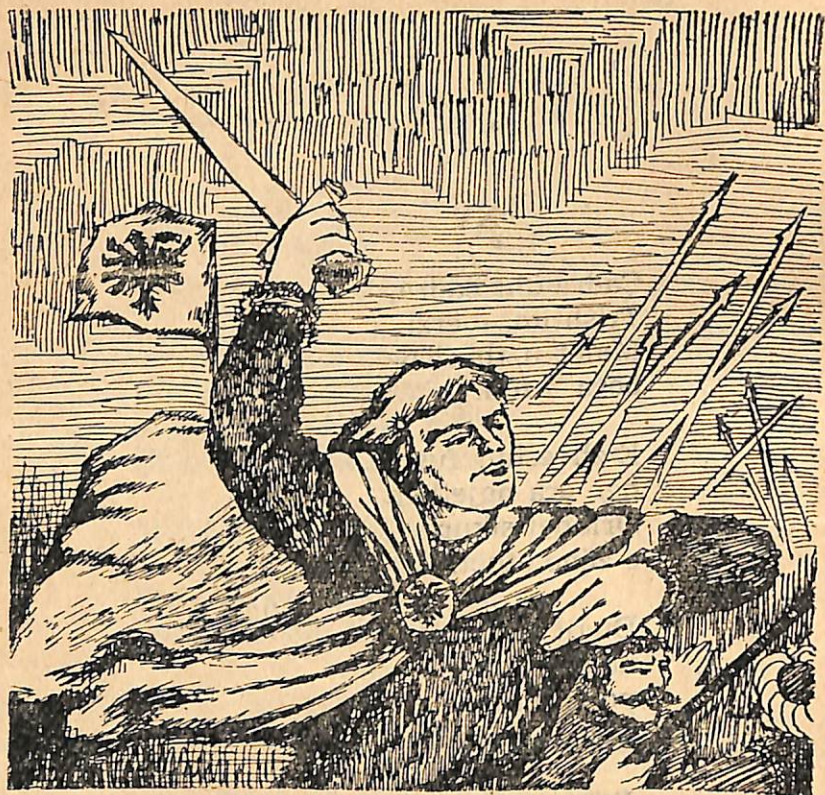
E zhveshur fusha
nga era ngjethet.
Dridhet sikur
e zënë ethet.

Duajt e grurit
në arë u thanë
porsi jetimë
shtrirë anembanë.

Ikën dhe zogjtë,
rosa, lejlekë,
pamëndë e drunjtë
kalbet në pellg.

Udhës së shkretë
me kalë te çadrat
një jeniçer
bredh me të katra.

Toka për buajt
mban zi. I flihet.
Një dajre e huaj
netëve ndihet.

XVI

Argjiro, bijë e kalave,
kullat në gjak seç i lave.
Duro gjyle e top duro,
mbani pirgje, mure mbani.
Gurët u nxinë kudo
nga zjarri dhe nga katrani.

Porsa yjet rrallësojnë,
zënë portat e rënkojnë.
Buçasin brirët në kulla

për në sulm thërret daullja.

Derdhen turqit radhë-radhë;
mbi kokë u bie katrani.
Shtrirë mbi shkëmbinjtë e bardhë
nxijnë e duken si shëjtani.

Vajzë, rrugët i ke parë?
Janë të shtruara me asfalt.
Por në kohërat e para
asfaltin hidhnin që lart.
Asfalti i nxehtë kullonte,
digjte, shtrinte njerëz përdhe.
Përmbi trupat mund të shkonte
një qerre si mbi xhade.

Duro gjylet e rrufetë,
kala me kokën te retë.
Mbi shkëmbinjtë e tu të nxirë
jeniçerët janë shtrirë.

Thyer shpata, jataganë,
korbat sytë po u hanë.

Ç'kuptoni me fjalët:

- Argjiro, bijë e kalave,
kullat në gjak seç i lave;
- Kalaja me kokën te retë... ?
- Nga lufta vendi u shkretua. Toka mbeti pa punuar.
Në këngën e 15-të lexoni pjesën ku paraqitet kjo gjendje.
- Si del Argjiroja? Thoni cilësitë e saj.
- Tregoni me fjalët tuaja një çast beteje. Kini parasysh të
flitni për qëndrimin e shqiptarëve në kështjellë dhe për turqit
që janë aty pranë.
  - Lexoni vargjet ku del shkatërrimi i armikut.
  - Ç'cilësi e lartë e luftëtarëve shqiptarë del në këtë pjesë?
  - Duke kujtuar ato tregime apo pëezi që keni lexuar për
Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare, flitni për qëndrimin he-
roik të partizanëve tanë trima.
  - Partia edukon te njerëzit tanë virtytet e larta (vetitë e
larta) të popullit. Thoni disa prej tyre, që i dalloni në këtë poe-
më.

XVII

Natë. Malet kanë rënë
në mendime. Disa flënë.
Vetëm retë mbi fortesë
udhëtojnë me përtesë.

Qielli i zbrazur krejt nga zogjtë
vështron dheun si i vrarë.
Hënë e verdhë ndriçon poshtë,
u rrëfen reve të vrarët.

Retë ecin e vështrojnë,
nisin lotët t'u pikojnë.

Shi. Po flë kala e fortë.
karakolli rri në portë.

Po më tutje në një kullë
një njeri i vrenjtur rri.
Thith e thith të gjatën llullë,
vështron natën që u nxi.

Oficer i Argjirosë,
vallë pse po rri brengosur?
Si shkëlqimet e rrufeve,
që dredhojnë midis reve,
ashtu shpejt ndër mend i vijnë
mendime e pamje që nxijnë.

Vallë ç'ka Disdar Galopi,
syqifti, mustaqekorbi?

Nderin mos ia kanë marrë,
rrogën mos s'ia kanë dhënë;
miku mos i është vrarë,
në shesh të luftës ka rënë?

Pse këndon tek rri i ngrysur
posi qiell i përmbysur?

XVIII

Ja, tani erdhi koha,
princeshë.
Skllavja ime tani
do të jesh.

Unë te turqit do të shkoj
natës së thellë
dhe një shteg do t'u tregoj
për në kështjellë.

Do të kërkoj nga ata
si shpërblime
që të bëhesh ti
skllavja ime.

-
- i brengosur* — i hidhëruar, i mërzitur
qift-i (syqift) — zog grabitqar (ka shikim të keq, shikim prej grabitqari)
mustaqekorb — mustaqezi, me mustaqe të zeza si pendët e korbit
i ngrysur — i vrenjtur, jo i qeshur
skllave-skllavja — njeri që nuk gëzon të drejta, që jeton i shtypur

Ç'kuptoni me fjalët:

- vështron natën që u nxi...
- mendime e plane që nxijnë...
- Prapa shpine dikur seç i shtiva...?

Pyetje e detyra

- *Ç'mësuat për Disdar Galopin?*
- *Nga cilat fjalë kuptoni se ky është njeri i keq?*
- *Radhitni mbiemra që tregojnë se si është Disdar Galopi.*

XIX

Erë e fushës po sjell zvarë
një tjetër këngë që larg.
Një këngë e lodhur ushtarësh
natës po i lind në bark.

Është këngë e zyrtë turqish,
mbushur me mërzi e shi,
Anadulli mbeti tutje,
si s'ke fund, moj Rumeli!

«Natë e zezë plot me re,
tokë e huaj.
Në fushim po rrimë ne,
rojet ruajnë.

Ndritin jataganët rreth
ndanë zjarreve.
Kënga natën seç e ngjeth
e ushtarëve.

Larg në Lindje, në Turqi,
tutje fshatrave,
presin krojet në qetësi,
hiri i vatrave.

Lodhur hëna mbi katund
prej mendimeve.
Rruga për atje s'ka fund,
mes marshimeve.

Do të vijmë vallë atje,
gjirit tuaj?

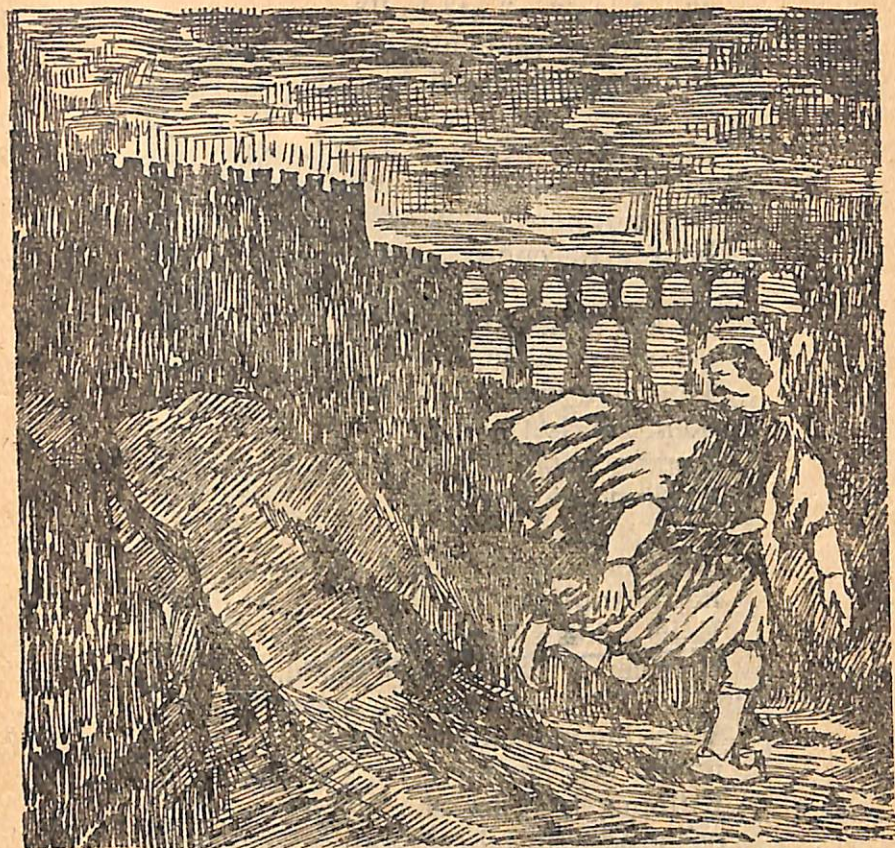
Natë e zezë plot me re,
tokë e huaj.

---

fushim-i — qëndrimi i një ushtrie nëpër çadra
jatagan-i — një lloj shpate me një presë me majë të kthyer e
me dorezë të stolisur

Pyetje e detyra

- Ç'po bënin ushtarët turq në kampin e tyre atë natë me re?
- Nga cilat fjalë kuptoni se ushtarët turq janë të detyruar, kundër dëshirës së tyre, të luftojnë për sulltanin? Lexoni vargjet.
- Pse lufta e shqiptarëve kundër turqve është luftë e drejtë, ndërsa lufta e turqve kundër shqiptarëve është e padrejtë?
- Vini re se si poeti, krahas trishtimit që ka pushtuar ushtrinë turke, paraqet dhe natyrën të trishtuar.

XX

Era frynte përmbi dhe,
grykat i linte pa gjumë.
Natë e vjeshtës plot me re
botën e mbuloi si gunë.

O ju re, që po lëvrini,
hënën sonte pse e fshihni?
Hënës hapini një udhë

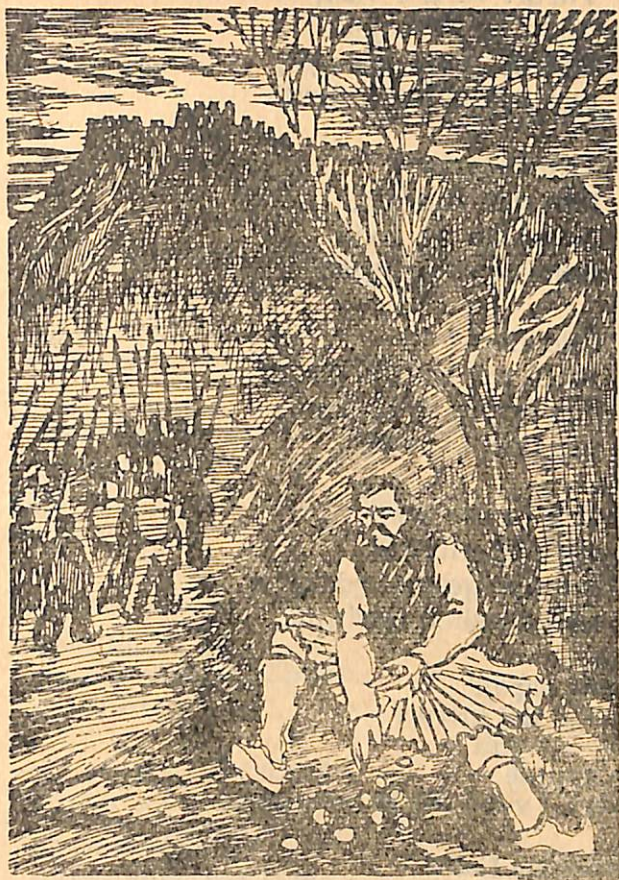
të ndriçojë në atë kullë,
ku u hodh mbi shkëmb të ashpër
një litar porsi një gjarpër.

Me litar zuri të zbresë
një njeri midis shkëmbinjve.
Dil, moj hënëz e pabesë,
hënë e ngrënë e osmanllinjve.

Po kjo hënë, gjysmëhënë,
s'e ndihmon, jo, vendin tënë.
Tatëpjetë vrapon Disdari,
ikën, zvariset përdhe.
I ndien hapat e tradhtarit
si gjëmojnë larg atje?

Grap e grup në pellg e tragë,
nëpër shteg, nëpër zabel.
Edhe tokës i hap plagë
thundër e rëndë, tek e shkel.

Vaje dhe mallëkime nënash
nxjerr çdo gozhdë e tij, çdo hap.
Kufoma, klithma dhe nëma
pas e ndjekin në atë vrap.

XXI

Natë. Po në bark
nata ç'do të ketë?
Një karvan lëviz
si bullar përpjetë.

Turqit varg e varg
futen në kështjellë
nga një derë e vogël,
nga një shteg i thellë.

Tradhëtari rri
tani nën ullinjtë,
në natën që nxin
numëron flarinjtë.

Çdo flori i tij
është një kokë e therur.
Një fytyrë të vdekuri
çdo flori i verdhë.

Tek i numëron
aty nën ullinjtë,
me një qeshje vdekjeje
ngërdheshen flarinjtë.

---

lëvri — lëviz shpejt
bullar-i — një lloj gjarpri
osmallinjtë — turqit
tragë-a — gjurmë
zabel-i — pyll i vogël për të prerë dru

Ç'kuptoni me fjalët:

- hënëzës hapini udhë
të ndriçojë në atë kullë... ?

Pyetje

- *Pse tradhëtari Disdar Galopi zgjodhi natën pa hënë për të plotësuar qëllimin e tij.*
- *Vini re si e krahason poeti hënëën që nuk qe e plotë me hënëën e flamurit të osmanllinjve.*
- *Si veproi ai që të mos diktohej nga rojet e kështjellës?*
- *Ç'duhet t'i ketë thënë sulltanit? Si e shpërbleu ai?*
- *Nga hynë armiqtë në kështjellë?*
- *Pse e urreni Disdar Galopin?*

XXII

Princesha ende s'kish rënë,
princesha nuk kishte fjetur.
Ballin e bukur si hënë
te djepi e kish mbështetur.

Në ballin e saj dy rrudha
alarmet i kishin vënë,
zjarret e natës mbi kulla,
varret, uria, të rënë.

«Fli, o bir i nënës,
nina-nana, fli.
Natë e zezë, e dendur
na rrethon tani.

Na rrethojnë çadrat,
hasmi na rrethon.
Ti je si një lule
varur mbi një hon.

Numërojnë plagët
turqit nëpër terr.
Dhe trupat e vvarë
lumi poshtë i merr.

Po afrojnë topat
turqit në hendek.
Po nuk flënë rojet,
përgojnë çdo shteg.

Kullat janë të larta,
muret me qemer.
Kryqëzojnë heshtat
ushtarët në terr.»

---

hasm-i — armiku, këtu: turqit
terr-i — errësirë

Pyetje

- *Ku e dalloni shqetësimin e princeshës për vendin e saj, për njerëzit që qenë vvarë?*
- *Ç'mësuar për humbjet e ushtrisë turke?*
- *Cilën armë të fuqishme për atë kohë, përdorën turqit për të sulmuar kështjellën e pamposhtur?*

XXIII

Po këngën pse e ndërpreu?
Një alarm natën e vrau.
Me thikë në mes e preu,
në dy copa shpejt e ndau.

Ajo doli në dritare,
natën në fytyrë e pa.
Dikush thirri tek oborri:
«Turqit hynë në kala.»

Një ulërimë,
një hata
vinte që poshtë:
«Allah, allah.»

Turqit u sulën
me jataganë.
Ç'tmerr panë muret,
e portat ç'panë!

Nën pishtarët
e flakadajtë,
armiqtë mbinin,
nxinin si djajtë.

Në çdo oborr
e çdo rruginë,
shqiptarë e turq
u vranë, u grinë.

Daullja binte,
binte boria.
Shpatat dhe thikët
nxirrnin shkëndija.

---

alarm-i — lajmërim që të jemi gati për të përballuar një rrezik.
flakadan-i — zjarr me flakë të madhe

Ç'kuptoni me fjalët:

- Ajo doli në dritare,
natën në fytyrë e pa.
- Shpatat e thikët
nxirrnin shkëndija...?

Pyetje e detyra

- Ç'cilësi e princesshës Argjiro dallohet në vargjet e para?
- Ku del se përleshja kësaj here u zhvillua trup me trup?
- Ku u zhvilluan këto përleshje të përgjakshme?
- Me ç'armë e sende u luftua?
- Duke përdorur disa mbiemra, tregoni si ishte përleshja.

XXIV

Zbardhi dita. Ditë e zezë.
Fortesë, e mjera fortesë,
gjak e lyer, e përlyer,
por akoma e pathyer,
për të fundit herë u gdhive,
me kullat qiejt përpive.

Po vazhdonte luftë e rreptë.

Vazhda gjaku nëpër mure,
duke varur tatëpjetë,
dukeshin posi flamurë.

Brokulliseshin përposh,
leshaskuqur përgjithmonë,
kokë të prera heronjsh,
si diej që perëndojnë.

Por në kullën më të lartë
një flamur po ngrihej ende.
Në pëlhurë të tij të zjarrtë
gjaku skuqte, shkaba rendte.
Atje Argjiroja princeshë,
e menduar, e pashpresë,
kish dalë e shihte luftimin,
një nga një ushtarët binin.

---

me kullat qiejt përpive — kalaja është ndërtuar në vend të lartë.

Ç'kuptoni me fjalët:

- Në pëlhurë të tij të zjarrtë
gjaku skuqte, shkaba rendte...?

Pyetje e detyra

- *Pse poeti përdor fjalët: ditë e zezë? Për ç'ditë e ka fjalën ai?*
- *Ku del që janë bërë luftime shumë të ashpra? Lexoni vargjet.*
- *Ç'kuptoni me vargjet: «Por në kullën më të lartë një flamur po ngrihej ende»?*

XXV

Natë e robërisë
afion tani.
Shkretëtirë përpara.
Muzg edhe zi.

Robërinë, vogëlushe,
ti nuk e di.
Qetë nën zgjedhë
ke parë ti?

Por, mendo të lidhur
gjithë një popull,
me brigje e fusha
dhe qiell rrotull.

Të lidhur si njerëzit
lulet, lumenjtë.
Hedhur prangat mbi zogjtë,
hedhur mbi retë.

Nën zgjedhë malet
dy nga dy.
Mbi pullaz troket breshëri:
«Robëri, robëri».

XXVI

Me litar e me zinxhirë
përmbi muret gurënxirë,
turqit ngjiteshin në kullë,
përmes vdekjes hapnin udhë.

Midis tyre dhe Disdari
rend e ikën si i marri.
Sytë e skuqur ngre përpjetë,
sheh Argjiron ballëzbetë,
që mbi kullë rri e mjera,
lahurinë i merr era.

Dhe ai, si qen i ndotë,
që i leh hënës së plotë,
sulet prapë në të përpjetë,
të zbresë hënën nga retë.

Por tek sulej nëpër shkallë,
princesha harkun e ngriti,
një shigjetë mu në ballë
si flamur zie i ngjiti.

U rrokullis tradhëtari
në humnerë tatëpjetë.
Dy-tri gurë pas i vanë.
(Kaq ish zhurma e tij në jetë.)

Të shpërndarë mbi shkëmbinjtë
po ngërdhesheshin florinjtë.

---

lahuri-a — shami koke e madhe, e hollë e me xhufka anëve

Ç'kuptoni me fjalët:

- Përmes vdekjes hapnin udhë?

Pyetje

- Ç'mjete përdorën armiqtë për t'u ngjitur në kështjellë?
- Pse qe vështirë të ngjiteshe?
- Në cilin varg flitet për vështirësinë?
- Ç'bëri Disdar tradhëtari kur pa Argjironë ballëzbetë në majë të kullës? Si përfundoi ai?
  - Shkrimtari ka përdorur dy krahasime për ta nxjerrë më mirë pabesinë e tradhëtarit. Gjejini ato dhe shkruajini:
si _____
si _____
  - Qëndrimi burror i Argjirosë na bën krenarë. Radhitni veti të grave shqiptare, që janë parë në luftë kundër armiqve të vendit tonë.
  - Si e ka çmuar dhe e çmon Partia forcën e gruas për Çlirimin e atdheut dhe lulëzimin e tij? (Bisedoni me prindët).

XXVII

Dhe sytë e princeshës panë
si të fundit roje ranë.
Ajo mbeti krejt e vetme,
yll në errësirë të netve.

Atëherë turqit përpjetë
u vërsulën që të tërë.
Kështu në mbrëmje hedh deti
dallgët e zeza në rërë.

Duan ta zënë të gjallë,
po a zihet ylli, vallë?

Princesha me djep në krahë
u vërvit nga kulla poshtë...
Dallëndyshet i ke parë
kur mësojnë vjeshtës zogjtë?

Rrugën e parë në jetë
me foshnjën bënte princesha.
Në qiell të atdheut përjetë
ajo mbeti e varur peshë.

Ajo bie e nuk po bie,
një shami në hapësirë
pezull mbi shekujt me hije
si ëndërr e bardhë ka ngrirë.

---

vërvitem — sulem

Ç'kuptoni me fjalët:

- Dhe sytë e princeshës panë
si të fundit roje ranë...
- Duan ta zënë të gjallë
po a zihet ylli vallë...?

Pyetje e detyra

- Ku arrin kulmin trimëria dhe heroizmi i gruas shqiptare?
  - Me kë e krahason shkrimtari Argjironë?
  - Pse Argjiroja u hodh në humnerë bashkë me foshnjën?
- Ka pasur dhe raste të tjera në historinë e popullit tonë, ku

gratë, për të mos rënë në duart e armiqve, janë hedhur në greminë. Ç'tregon një gjë e tillë?

- Përmendni emra dëshmoresh apo heroinash të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare.

- Nga cilat veti të popullit tonë u frymëzua shkrimtari Ismail Kadare për të shkruar poemën «Princesha Argjiro»?

- Pse duhet ta njohim historinë e lavdishme të popullit tonë? Si mund ta njohim? Tregoni mjetet dhe format e ndryshme.

- Ç'kujdes tregon Partia jonë për monumentet historike, si kështjellat etj?

XXVIII

Mbi fortesë, në bedenë
turqit të mahnitur mbenë.
«O allah i lartë» — thanë
të copëtohen kur i panë.

Rrotull malet oshëtinë,
oshëtinë e bubullinë.
Dhe shkëmbi ku u copëtua,
thonë u drodh, u gjallërua
dhe kujtoi ky shkëmb i bardhë
se fëmija mbeti gjallë,
dhe, që foshnjën të mëkojë,
qumësht zuri të pikojë.

Se jetimëve që kanë lënë
ata që në luftë kanë rënë
dhe shkëmbinjtë u bëhen nënë.

---

mëkoj (koj) — ushqej foshnjën, i shtie ushqimin në gojë

Pyetje dhe detyra

- *Pse u mahnitën turqit?*
- *Pjesëmarrja e natyrës në ngjarje e bën atë më të fuqishme. Lexoni vargjet ku del pjesëmarrja e natyrës, e cila rrit kështu krenarinë dhe dhembjen.*

XXIX

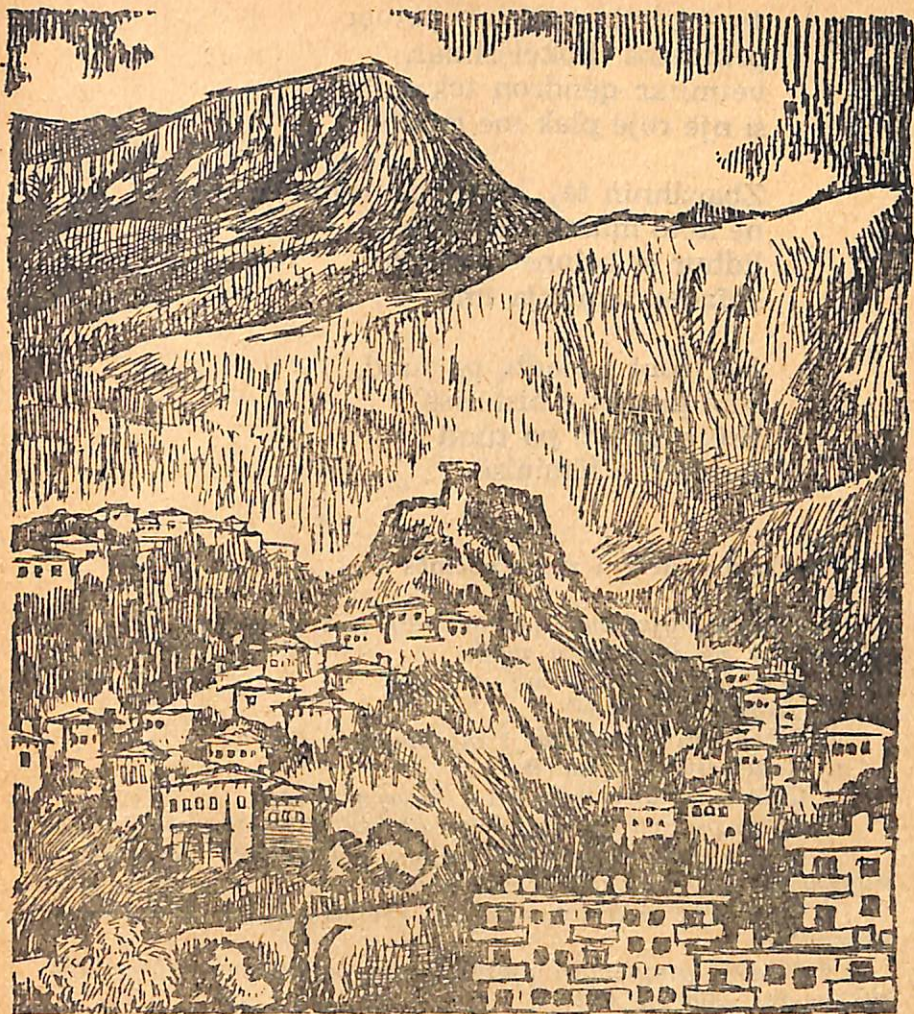
U trishtove, vogëlushe,
syri i bukur t'u përlot,
për të bukurën princeshë,
për foshnjën që s'u rrit dot.

Këto pìrgje mbajtën topa,
duruan shpate dhe shqyt,
që të vije ti në botë,
që të thoshje «nënë» shqip.

Tani jepma dorën, vajzë,
ja, mbaroi kjo histori.
Nga të vjetrat fortesa
do të dalim përsëri.

Dhe si shkallët e bodrumit
shekujt do të ngjitem bashkë.
Me bori e me dum-dume
kohërat thonë: «mirupafshim!»

Ja largohen pìrgje, kulla,
trokthe kuajsh, dimër i thatë.
Dhe kalorësi tek udha
humbi prapë nëpër natë.

XXX

Dolëm prapë në kohën tonë,
Gjirokastrën për të parë.
Muret me radhë qëndrojnë
shirat gjakun kanë larë.

Ja shkëmbi ku ish copëtuar
princesha flokëlëshuar,
vetmitar qëndron tek udha,
si një roje plak me rrudha.

Zbardhnin tej, lagjet me radhë,
në këto mure e rrëtime,
lidhur si balonë e bardhë
shfaqet fëminija ime.

Horizont i madh, pa fund,
mbi pirgjet e historisë
Erë e viteve po tund
balonën e fëminisë.

Pyetje dhe detyra rreth poemës

• Tregoni ngjarjen e poemës «Princesha Argjiro», duke u mbështetur në këto pika plani:

a. Njohja me Argjironë

b. Ardhja e turqve

c. Qëndrimi i vendosur i shqiptarëve

ç. Tradhëtia e Disdarit

• Cilët janë pjesëmarrësit e kësaj poeme?

• Flitni për vetitë e Argjirosë dhe të luftëtarëve shqiptarë.

• Cila pjesë e ngjarjes ju pëlqen më shumë? Për ç'gjë u shqetësuat, u gëzuat apo u hidhëruat?

• Gjeni dhe shkruani disa nga krahasimet që ka përdorur shkrimtari.

• Mësoni përmendsh pjesën që ju pëlqen më shumë dhe shkruajeni edhe në fletore.

• Tregoni pjesë të tjera ku vihet në dukje trimëria dhe heroizmi i gruas shqiptare në Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare.

• Plotësoni me shkrim tabelën e mëposhtme për poemën e lexuar.

Titulli i librit: _____

Autori: _____

Pjesëmarrësit e poemës: _____